

národní
úložiště
šedé
literatury

V roce 1905 přibyl do Čech nový druh savce – ondatra pižmová

Taussiková, Jitka
2020

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-538152>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 22.05.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

Tisková zpráva
17. dubna 2020

V roce 1905 přibyl do Čech nový druh savce – ondatra pižmová

„Viníkem“ byl hrabě Josef Jeroným Colloredo-Mannsfeld (1866–1957), který se s ondatrami setkal na svých četných výpravách po Severní Americe. V roce 1905 je vypustil na svém panství v Dobříši a několika dalších lokalitách. Ondatra postupně osídlila celou Evropu a stal se z ní škůdce i cenný úlovek.

V průběhu 20. století se ondatrám podařilo kolonizovat téměř celou Evropu a část Asie. Jak se ale ondatra dostala přes oceán až do Evropy? „Viníkem“ byl hrabě Josef Jeroným Colloredo-Mannsfeld (1866–1957), který se s ondatrami setkal na svých četných výpravách po Severní Americe a rozhodl se je vypustit na svém panství v Dobříši a několika dalších lokalitách. Důvodem byla snaha o oživení dobříšského zámeckého parku, prozaičtější motivací však byla v té době velice ceněná kožešina a jako vedlejší produkt chutné maso. Přesné okolnosti introdukce ondatr do České republiky bohužel neznáme. Dochovala se pouze řada dílčích záznamů, které si často i odporují. Kupříkladu podle jistého K. Waschatky, správce, který se vypuštění osobně zúčastnil, byly první ondatry – tři samice a dva samci – přivezeny na Dobříš na jaře roku 1905. Hrabě Colloredo-Mannsfeld hlodavce získal během lovecké výpravy na Aljašku a ubytoval je ve dvou malých nádržích v parku. Zvířata se výborně aklimatizovala a začala se čile množit. Již druhý podzim po vysazení zvířat zastřelil sám K. Waschatko 31 kusů ondatr.

Podle jiných literárních pramenů se ale vše seběhlo docela jinak. Bobříky pižmové, jak se ondatry po staru libozvučně nazývaly, si hrabě nedovezl jako kořist z lovu, ale v roce 1905 si je objednal u věhlasného hamburského obchodníka se zvířaty Karla Hagenbecka. Jednalo se o celkem deset párů zvířátek, která do Čech dorazila v roce 1906. První čtyři páry údajně pocházely ze státu Ohio v USA a byly vysazeny do Charvátova rybníka u Voznice. Zbytek putoval do Huťského rybníka v parku u zámku Dobříš. Z bedničky je prý při této slavnostní příležitosti vypustila samotná hraběnka Lucy Yvonne Colloredo-Mannsfeld, choť Josefa Jeronýma. A právě na břehu Huťského rybníka v Dobříši byl později na památku této události umístěn pomník se sochou ondatry, který je zde k vidění dodnes. Podle jiných pramenů však pocházela všechna zvířata z jihovýchodní Kanady a byla vysazena také u zámku Opočno. Ať už k nám ondatry přicestovaly jakkoliv, v novém domově se jim velmi zalíbilo.

Tento hlodavec dokáže odchovat dva až tři vrhy mláďat ročně a v jednom vrhu může být až 13 mláďat. Dobříšské ondatry byly zpočátku pečlivě stráženy a jejich lov byl zakázán. Na samotném Dobříšském revíru bylo již v roce 1908 zastřeleno 300 ondatr a v roce 1908 se

první jedinci objevili mimo hranice dobříšského panství. Vítězné tažení hlodavců pokračovalo a do roku 1914 bleskově kolonizovali prakticky celé území České republiky, kromě horských habitatů. V tom samém roce přitom už jejich česká populace čítala odhadem dva miliony kusů a rozšířila se i do Bavorska a v roce 1915 do horních Rakous. Odtud pak ondatry kolonizovaly téměř celou Evropu. Čechy se tak „proslavily“ jako epicentrum celoevropské ondatřích invaze, kterou následně posílily i další úniky zvířat z kožešinových farmových chovů.

Soužití s novým zvířecím druhem bylo ale komplikované. Ondatry si v březích a hrázích vodních těles budují až 15 metrů dlouhé nory, a početné kolonie tak mohou značně poničit například hráze rybníků. Důsledky pilné práce hlodavčích kopáčů jako první pocítili hospodáři sousedící s dobříšským panstvím Mannsfeldů. Jejich nespokojenost vyústila až v podání několika žalob proti vrchnosti, ale nápravy se nedočkali. Ondatry byly kromě toho od samotného počátku podezřívány z plundrování rybí osádky (přestože ve skutečnosti se živí zejména rostlinnou stravou) a později za zabíjení drobného hospodářského zvířectva, jako je drůbež a králíci. Jak hysterie narůstala, objevovaly se dokonce příběhy o krvežíznivých ondatřích napadajících lidi a z převážně býložravého hraboše se tak stala obávaná šelma. Není divu, že Ing. Theodor Mokrý, autor pojednání o šíření ondatry, v roce 1926 píše: *„Zlo to počalo se jevit již v letech prodromální invaze bobříka pižmového ve vlasti naší v důsledcích úžasné plodnosti jeho a jest jisto, že (...) zůstane v Evropě na všechny budoucí časy zhoubu nesoucím údělem“*. K výčtu ondatřích hříchů pak přidává mimo jiné též „podrytí říšské silnice“. Ondatra se ale nakonec u nás stejně jako v domovině stala cenným zdrojem kožešiny a masa a ani katastrofické vize se nenaplnily.

Přispěl k tomu i fakt, že v roce 1978 nastal ve vývoji ondatřích populace v Čechách zlom. Počty zvířat se začaly snižovat a v roce 2000 už byla na pouhých 10 % původního stavu. Důvodem byl patrně nadměrný lov a znečištění toků, je i možné, že ondatry začaly podléhat některým patogenům evropských hlodavců, které si na ně už stihly zvyknout a infikovaly je.

Ondatra se tak stala z invazního vetřelce poměrně spořádaným obyvatelem evropských mokřadních ekosystémů, který působí škody spíše lokálně v případě místního přemnožení a může být v některých případech dokonce užitečný. Je totiž významným konzumentem pobřežní vegetace rybníků, čímž omezuje zarůstání vodní hladiny.

Ondatry v Národním zemědělském muzeu Ohrada

Kolonie ondatry dodnes obývá i Munický rybník v těsném sousedství zámku Ohrada. Ve sbírkách muzea je hned deset exemplářů tohoto druhu, z nichž nejstarší byl uloven v Kadani 1. dubna 1917, tedy pouhých 12 let po prvním vysazení ondatry v Čechách. Další preparát ondatry si návštěvníci mohou prohlédnout přímo ve stálé expozici muzea v sále věnovaném introdukované zvěři. Vystavena je společně se sítkou na ondatry a připomíná tak minulost tohoto hlodavce jako oblíbené lovné zvěře, na kterou se dokonce specializovali zvláštní lovci, tzv. myšáři. *„Od doby, kdy k nám ondatra byla dovezena, stala se stárou lovnou zvěří a bylo období, kdy si mohli myslivci na úlovcích ondatry, zejména na jemné kožešině zvané bizam,*

velice slušně vydělávat,“ říká náměstek generálního ředitele Národního zemědělského muzea a ředitel pobočky Ohrada Jiří Houdek.

Ondatra pižmová

Ondatra pižmová je severoamerický hlodavec patřící mezi hraboše, je tedy příbuzný například našemu hraboši polnímu. Délka těla ondatry i s ocasem je 25–40 centimetrů, zbarvení je kaštanově hnědé se světlejším břichem. Nápadným znakem ondatry je lysý, ze stran zploštělý ocas a u samců velké pachové žlázy po stranách řitního otvoru, které vylučují sekret silně páchnoucí po pižmu. Tato charakteristická „vůně“ vynesla ondatře její druhové jméno. Ondatry jsou výborně adaptované na život ve vodě – osidlují břehy stojatých a pomaleji tekoucích vod s hlinitými břehy, ve kterých si budují rozsáhlé systémy nor. Živí se pobřežní a vodní vegetací, jídelníček si občas zpestří drobnými vodními živočichy, jako jsou raci a škeble. Jsou skvělí plavci – silný ocas jim slouží jako kormidlo i pohon, hustá srst je chrání před chladem. Ve své severoamerické domovině byly oblíbenou lovnou zvěří původních Američanů, kteří si je cenili pro jejich chutné maso, bílí osadníci si zase cenili spíše jemné kožešiny zvané též bizam, neboť jíst zvíře podobné kryse jim bylo proti mysli.

Národní zemědělské muzeum je státní příspěvková organizace zřízená Ministerstvem zemědělství. Zabývá se zejména tematikou zemědělství, lesnictví, myslivosti, rybářství, zahradnictví, potravinářství, zpracování zemědělských produktů, vývoje venkova a kulturní krajiny. Národní zemědělské muzeum má kromě hlavní výstavní budovy v Praze také další čtyři pobočky – Čáslav, zámek Kačina, zámek Ohrada, Valtice. Jednotlivé pobočky jsou zaměřeny tak, aby svou vědecko-výzkumnou, akviziční a prezentační činností komplexně pokrývaly zemědělství a jeho příslušné obory v celé šíři. Muzeum nabízí řadu lektorských programů a každoročně pořádá několik desítek tematických akcí pro veřejnost.

Více na www.nzm.cz.

Jitka Taussiková
tisková mluvčí
Národní zemědělské muzeum
Tel.: 604 867 970
tiskove@nzm.cz